

LEGISLATIVA V OBLASTI NEPŮVODNÍCH A INVAZNÍCH DRUHŮ A JEJÍ ZMĚNY

JAN ŠÍMA

Ing. JAN ŠÍMA

Ředitel odboru druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků na MŽP. V rámci druhové ochrany řeší mj. problematiku nepůvodních druhů a podílí se na projednávání přístupu k invazním druhům na úrovni EU.

Jednotlivé druhy rostlin a živočichů jsou odedávna lidmi využívány a také přenášeny na různá místa, mezi různými zeměmi a stále intenzivněji (zejména od počátku novověku) také mezi kontinenty. Část introdukovaných druhů se však v novém prostředí stává invazními, šíří se a ohrožuje místní druhy či celá společenstva (ať již přímo, konkurencí nebo predací, vlivem křížení nebo vlivem složitějších mechanismů, jako je přenos parazitů či chorob, změn potravních či dekompozičních řetězců apod.). Šíření nepůvodních druhů rostlin a živočichů je proto v současnosti pokládáno za jeden z globálně nejvýznamnějších faktorů ohrožujících biologickou rozmanitost. V řadě případů dochází působením těchto organismů také ke vzniku ekonomických škod, zdravotních a jiných problémů. Celosvětově jsou ekonomické dopady invazních druhů odhadovány na 1,4 bilionu dolarů, což představuje téměř 5 % světového HDP. V rámci EU byly roční ztráty a náklady spojené s nepůvodními, invazními druhy vyčísleny na 12 mld. EUR. Přestože jsou z pohledu ochrany přírody největším problémem invazních nepůvodních druhů dopady na biodiverzitu, jsou tedy nezanedbatelné i ekonomické souvislosti.

Hospodářské dopady druhů, které působí škody v zemědělství apod., označovaných jako škodlivé organismy (mezi něž patří i řada nepůvodních a de facto invazních druhů, jako třeba známá mandelinka bramborová nebo v současnosti některé druhy asijských tesafíků, které ohrožují dřeviny v Evropě i severní Americe), jsou již desítky let řešeny v rámci rostlinolékařské a veterinární legislativy (viz např. Mezinárodní úmluva o ochraně rostlin, IPPC, přijatá v r. 1951).

Druhům, které mají nepříznivé dopady na přírodu a ekosystémové služby je věnována na globální úrovni v rámci mezinárodních úmluv pozornost až od 90. let a v rámci

legislativy EU významněji až nyní. V mezinárodním kontextu zakotvuje Úmluva o biologické rozmanitosti přijatá v roce 1992 nezbytnost kontroly zavlékání a šíření nepůvodních druhů, které ohrožují ekosystémy, přírodní stanoviště nebo druhy (čl. 8h). Problematice nepůvodních a invazních druhů či jejich šíření se věnují i další úmluvy - v Evropě např. Bernská úmluva (čl. 11.2 b), v rámci níž byla přijata i řada konkrétních doporučení a vypracována Evropská strategie pro invazní druhy.

DOSAVADNÍ STAV V EU

V rámci EU platila dlouho pouze velmi obecná právní úprava v oblasti nepůvodních druhů (čl. 11 Směrnice 2009/147/ES „o ptácích“ a čl. 22 písm. b) Směrnice 92/43/EHS „o stanovištích“), která reflektuje závazky vyplývající z výše uvedených úmluv. Tato právní úprava prostřednictvím směrnic, kdy je konkrétní postup fragmentován do národní legislativy jednotlivých členských států, přinášela značnou nekonzistenci v přístupu a navíc nemohla pokrýt rizika spojená zejména se šířením některých invazních druhů v rámci společného trhu EU. Celkově v rámci uvedených směrnic představuje tematika nepůvodních druhů pouze okrajovou oblast, a také proto nebyla naplňování konkrétních ustanovení směrnice ze strany Evropské komise (EK) i členských států věnována taková pozornost. Ve schopnosti koordinovaného legislativního řešení tak EU zaostávala za státy, jako je USA, Austrálie, ale třeba i Jihoafrická republika (které byly nuceny se s problematikou invazních druhů zabývat dříve s ohledem na intenzitu dopadů na biodiverzitu i hospodářství). Větší pozornost začala být problematice biologických invazí věnována v rámci EU až přibližně koncem 90. let a především po roce 2000. Postupně byla v rámci rámcových programů EU zpracována řada odborných podkladů a v návaznosti na

to bylo řešení problematiky nepůvodních, invazních druhů začleněno mezi strategické cíle na úrovni EU (aktuálně např. v rámci Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2020). Postupně byla přijata také řada „politických“ dokumentů (sdělení Komise, závěry Rady, usnesení EP), které nasměrovaly vývoj k přijetí nynějšího Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů. Mezi tím byla, jako provizorní opatření, začleněna regulace obchodu (dovozu do EU) s vybranými vybranými invazními druhy do „CITESového“ Nařízení Rady (ES) 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. V návaznosti na výstupy projektu IMPASSE, který identifikoval rizika nepůvodních a invazních druhů i postupy řešení v oblasti rybářství, bylo dále přijato sektorově zaměřené Nařízení Rady (ES) č. 708/2007, o používání cizích a místně se nevyskytujících druhů v akvakultuře.

CO PŘINÁŠÍ NOVÁ UNIJNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA V OBLASTI INVAZNÍCH NEPŮVODNÍCH DRUHŮ (Nařízení EP a Rady č. 1143/2014)?

Návrh Nařízení o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů předložila Evropská komise v návaznosti na výše popsaný vývoj na úrovni EU v září 2013 a následně proběhlo projednání na všech úrovních v rámci Rady (pracovní skupiny, COREPER, Rada pro životní prostředí) i Evropského parlamentu (zpravodajem v EP byl europoslanec Pavel Poc). Nařízení bylo schváleno v říjnu 2014 a následně dne 4. 11. 2014 publikováno pod č. 1143/2014 v Úředním věstníku EU s účinností od 1. 1. 2015. Většina povinností a faktických kroků, které toto nařízení obsahuje, je však vázána na přijetí seznamu invazních nepůvodních druhů s významným dopadem na Unii, tzv. unijního seznamu. Ten byl při-

jat v loňském roce prováděcím nařízením Komise (EU) 2016/1141 s účinností k 3. 8. 2016².

Cílem Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 je, jak plyne i z jeho názvu, zajistit prevenci zavlékání nebo vysazování nových invazních nepůvodních druhů a regulovat šíření druhů již přítomných. Zaměřeno by mělo být na vybrané, nejvíce rizikové druhy a tak je jeho základem seznam invazních nepůvodních druhů s významným dopadem na Unii, tedy zmíněný „unijní seznam“. Nařízení obsahuje základní kritéria tvorby tohoto seznamu - zařazení na něj mohou být organismy svou domovinou vázané mimo území EU a schopné závažně ohrozit biodiverzitu minimálně v jedné biogeografické oblasti nebo alespoň dvou členských státech, přičemž zároveň prevence jejich výskytu či zmírnění dopadů jejich působení prostřednictvím Nařízení musí být efektivní. Výchozím podkladem pro zhodnocení dopadů každého druhu je posouzení rizik (obdoba Pest Risk Analýz ve fyto-sanitární oblasti), jehož obsah je Nařízením také rámcově specifikován (posouzení zahrnuje popis druhu, současné a potenciální způsoby jeho šíření, posouzení možností dalšího šíření, dopadů na okolní biotu, ale také přínosů nebo možností využití, způsobů likvidace a jejich přibližných nákladů). Veškeré další požadavky a omezení stanovená Nařízením se pak vztahují k druhům zařazeným na unijní seznam. S ohledem na prevenci jejich šíření v rámci společného trhu EU je stanoven zákaz dovozu a převozu v rámci EU, uvádění na trh apod. S tím souvisí i zákaz držení, chovu a rozmnožování stanovených druhů a zakázáno je samozřejmě také jejich vysazování do přírody, resp. v dikci Nařízení „uvolňování do životního prostředí“. Ve vztahu ke stávajícím chovům obsahuje Nařízení přechodná opatření, která umožňují zájmových (nekomerčních) chovatelům si jedince držných živočichů ponechat do konce jejich přirozeného života (za před-

pokladu, že bude zamezeno jejich úniku a rozmnožování) a komerčním subjektům vyčerpat své „zásoby“ do 2 let od zařazení druhu na unijní seznam. Kromě toho Nařízení počítá s možností povolení výjimek ze stanovených zákazů pro účely výzkumu, ochrany ex situ a medicínální účely. V dalších „výjimečných případech z důvodu náležavého veřejného zájmu, včetně důvodů sociálního a ekonomického charakteru“ je možné výjimku povolit pouze na základě oprávnění uděleného ze strany Evropské komise. V případě povolení výjimek musí být nicméně zajištěno držení jedinců invazních nepůvodních druhů v „oddělených prostorách“ (tedy bez možnosti úniku), zpracován pohotovostní plán, zajištěn dostatečný dohled kvalifikovanou osobou a splněny další podmínky.

Pokud jde o praktická opatření proti šíření invazních nepůvodních druhů, zakotvuje Nařízení povinnost zajistit jak sledování (monitoring) druhů z unijního seznamu, tak dohled formou úředních (dovozních) kontrol. Každý stát musí dále vytvořit systém včasného zjištění a v případě nálezu nově se vyskytujících druhů provést odstranění jedinců takového druhu, dříve než dojde k jejich rozšíření (přičemž Nařízení počítá s tím, že ne vždy bude možné jedince odstranit a pak je potřebné zajistit alespoň „izolaci“ takového výskytu). Systém sledování a včasné reakce by měl být vytvořen do 18 měsíců od přijetí unijního seznamu. Pokud je invazní nepůvodní druh již v členském státě značně rozšířen, nevyžaduje Nařízení jeho „likvidaci“, ale zavedení regulačních opatření zmírňujících jeho další šíření. Podoba regulačních opatření je ponechána na každém členském státu, byť je zároveň kladen také důraz na regionální (přeshraniční) spolupráci. Postup regulace se tak bude lišit jak podle charakteru výskytu a potenciálu šíření invazních nepůvodních druhů v jednotlivých zemích, tak podle právního a institucionálního kontextu každého státu. Vzhledem k tomu, že regulační

¹ Základní přehled o nepůvodních a invazních druzích přinesl projekt **DAISIE** (**D**elivering **A**lien **I**nvasive **S**pecies **I**nventories for **E**urope), invazním druhům byla věnována pozornost také v rámci komplexního („integrovaného“) projektu **ALARM** (**A**ssessing **L**arge-scale environmental **R**isks for biodiversity with tested **M**ethods), společné přístrupy ve fyto-sanitární oblasti a oblasti invazních druhů byly řešeny v rámci projektu **PRATIQU**E (**E**nhancements of **P**est **R**isk **A**nalysis **T**echniques) a specificky na vodní organismy byl zaměřen projekt **IMPASSE** (**E**nvironmental **I**mpacts of **A**lien **S**pecies in **A**quaculture)

² Prováděcí nařízení Komise (EU) 2016/1141, kterým se přijímá seznam invazních nepůvodních druhů s významným dopadem na Unii podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1143/2014, obsahuje seznam 37 druhů: 6 druhů terestrických a 8 druhů vodních rostlin, 7 druhů bezobratlých (z toho 5 původem amerických raků), 2 druhy ryb, obojživelníci a plazi jsou zastoupeni vždy jedním druhem, 3 druhy ptáků a 9 druhů savců. Finální podoba seznamu byla ovlivněna jak dostupností odborných podkladů v době projednávání návrhu, tak politicko-hospodářskými zájmy - na seznamu tak nyní nefiguruje některé druhy, pro které nebylo k dispozici adekvátně zpracované hodnocení rizik (např. bolševník velkolepý) nebo druhy jejichž zařazení rozporovaly některé státy z důvodu svých hospodářských aj. zájmů (např. norek americký).

opaření mohou mít dlouhodobý a územně významnější charakter, zakotvuje Nařízení nezbytnost zapojení veřejnosti do jejich přípravy či změn (možnost připomínkování). Pozornost je také věnována způsobům nezáměrného šíření či zavlékání invazních nepůvodních druhů zařazených na unijní seznam - ty by měly být v rámci každého členského státu analyzovány a v návaznosti na to zpracovány tzv. akční plán či plány, které stanoví opatření k omezení takového šíření, včetně využití dobrovolných nástrojů a kodexů správné praxe.

S ohledem na zaměření Nařízení pouze na omezený okruh invazních nepůvodních druhů, které jsou původem zcela mimo území EU a zároveň činí problémy na větším území (viz popis kritérií tvorby unijního seznamu výše), je Nařízením dáno zmocnění vytvořit případný seznam invazních nepůvodních druhů s dopadem na členský stát („národní seznam“) a zároveň indikovat případy, kdy je potřebná regionální (přeshraniční) spolupráce. To by mělo umožnit řešit flexibilněji případy invazí uvnitř EU a zohlednit zájmy a priority jednotlivých států. Pro druhy zařazené na národní seznam je pak možné uplatňovat stejná pravidla, jaká se vztahují dle Nařízení na druhy na unijním seznamu a stejným způsobem využít postupy praktické regulace.

Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 s sebou přináší de facto novou agendu, která dosud na úrovni EU nebyla řešena a jeho součástí je proto také určitý informační „aparát“ – Evropská Komise by měla postupně zavést systém informační podpory³, který by měl umožnit sdílet informace o výskytu a šíření jednotlivých invazních nepůvodních druhů a zároveň by měl zjednodušit reporting (který je požadován v poměrně velkém rozsahu).

JAKÝ JE STAV V ČR A JAK SE ZMĚNÍ NAŠE NÁRODNÍ LEGISLATIVA?

V ČR je rozvinutý výzkum v oblasti biologických invazí a problematika omezování dopadů invazních druhů je již řadu let začleněna do ochrannářské praxe (jde mj. již o standardní součást plánů péče o zvláště chráněná území a dalších plánovacích dokumentů). Na mnoha místech jsou realizována praktická opatření k omezení rozšíření druhů jako je boševník velkolepý, křídlatky nebo netýkavka žláznatá

(regionálně i dalších, např. v rámci KRNP Štoviců alpského nebo lupiny mnoholisté zaplevelující horské louky) a v posledních letech se zvyšuje také intenzita zásahů proti některým invazním druhům živočichů (norek americký, mýval severní aj.). Legislativa v oblasti nepůvodních a invazních druhů však u nás zůstala posledních téměř 25 let prakticky beze změn (což je výjimka i v kontextu zemí EU, kde i přes výše popsané nedostatky, jednotlivé státy na problémy s invazními druhy postupně reagovaly a jejich legislativa procházela výraznějšími změnami).

Obecná úprava problematiky (geograficky nepůvodních druhů) byla dosud řešena § 5 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále jen ZOPK), kterým je vázáno rozšiřování geograficky nepůvodních druhů do krajiny na povolení orgánu ochrany přírody (bez toho, aby byl zákonem nějak rozlišován přístup k jednotlivým druhům podle jejich rizik apod.). Tato obecná úprava do určité míry naplňuje uvedené mezinárodní závazky a požadavky směrnic EU (byť výše zmíněná ustanovení Směrnice o ptácích a Směrnice o stanovištích výslovně transponovány v roce 2004 nebo při pozdějších změnách ZOPK nebyly). Dílčí úpravy naší legislativy, ke kterým během posledních let došlo, nepřinesly výraznější posun - do rostlinolékařského zákona byla např. zahrnuta povinnost sledování některých invazních rostlin ze strany rostlinolékařských orgánů, na což však nenavázaly žádné další kroky (jak z hlediska právní úpravy, tak praxe); o něco významnější bylo doplnění ustanovení § 5 odst. 6 do ZOPK v r. 2010, které mělo umožnit překonat omezení lovu některých invazních druhů živočichů dle zákona o myslivosti a pravděpodobně v některých případech napomohlo k zmíněnému zvýšení intenzity lovu těchto druhů.

Aktuálně jsou připravovány legislativní změny, které souvisí s přijetím Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 (i starším a legislativně dosud „nepokrytým“ Nařízením Rady (ES) č. 708/2007) a při tom je nezbytné brát ohled na popsaný stávající stav legislativy i další praktické vazby. Z hlediska naplňování obou zmíněných nařízení sice obecně platí, že jde o tzv. přímo použitelné předpisy EU, ale je samozřejmě nutné zajistit jejich zasazení do stávajícího právního prostředí (zajistit tzv. adaptaci) a v rámci toho stano-

vit kompetence, upřesnit procesní a další postupy. Ministerstvo životního prostředí připravuje zajištění těchto úprav prostřednictvím novely ZOPK i dalších předpisů, které budou změnami dotčeny nebo jsou k zajištění praktické implementaci Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 i Nařízením Rady (ES) č. 708/2007 nezbytné. Vzhledem k širokým vazbám na předpisy v gesci Ministerstva zemědělství jsou změny dohadovány na meziresortní úrovni a zároveň probíhají širší konzultace s odbornou veřejností, sdruženími a spolky (např. ČMMJ, ČRS a dalšími). To samozřejmě ovlivňuje jak věcnou náplň, tak rychlost procesu přípravy legislativních změn (již nyní je zřejmé, že se nedaří plnit některé termíny stanovené Nařízením).

Hlavním cílem připravované novelizace ZOPK (a dalších dotčených předpisů) je tedy zajištění adaptace a implementace Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 i dosud řádně neimplementovaného Nařízení Rady (ES) č. 708/2007, tzn. stanovení všech nezbytných legislativních předpokladů, které umožní naplňování obou nařízení – především určení kompetencí, upřesnění procesních postupů jak v oblasti povolování, tak naplňování dalších povinností, jako je např. zajištění praktického managementu invazních nepůvodních druhů dle požadavků Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 atp. S ohledem na věcný charakter a souvislosti (včetně úkolu 3.2.3 vládou schválené Státní politiky životního prostředí 2012-20) je nicméně v rámci přípravy novely revidována také problematika (geograficky) nepůvodních druhů a kříženců dosud řešená zmíněným § 5 odst. 4 - 6 ZOPK a naplňující určitým způsobem výše popsanou obecnou komunitární právní úpravu v oblasti nepůvodních druhů i závazky plynoucí z Úmluvy o biologické rozmanitosti. Navrhovaná právní úprava by jako celek měla přispět k větší diferenciaci přístupu k nepůvodním a invazním nepůvodním druhům (dosavadní úprava de facto nijak nerozlišovala mezi impaktem jednotlivých druhů a vše bylo až věcí řízení o povolení rozšiřování geograficky nepůvodních druhů nebo kříženců). U „neproblematických“ nepůvodních druhů bude snahou postup zjednodušit a na druhou stranu je navrhováno využít zmocnění obsažené v čl. 12 Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 ke stanovení národního seznamu invazních druhů, které by umožnilo doplnit unijní úpravu

³ Systém je budován na základě informačního portálu EASIN <https://easin.jrc.ec.europa.eu/>

a řešit naopak "problematické" druhy, kterým je na našem území potřebné věnovat pozornost a které na unijní seznam z různých důvodů zařazeny nebyly (např. norek americký, bolševník velkolepý, křídlatky). Postup při vydávání povolení vysazení či přemístění tzv. cizích a místně se nevyskytujících druhů podle Nařízení Rady (ES) č. 708/2007 a postup povolování výjimek dle Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 je v obou nařízeních specifikován poměrně jednoznačně a tato část adaptace tedy bude mít velmi technický charakter, bude řešit především specifikaci jednotlivých procesních kroků. Úprava naplňování praktických (managementových) opatření vyplývajících z Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 naopak vyžaduje, s ohledem na větší obecnost Nařízení v této oblasti, podrobnější rozpracování postupu. Nezbytné tak bude upřesnit postup úředních (dovozních) kontrol a praktického sledování (monitoringu) rozšíření invazních nepůvodních druhů a v návaznosti na to především uplatňování opatření k odstranění včasně/nově zjištěných druhů (tj. výskytu, kdy ještě nedošlo k rozšíření) a regulaci značně rozšířených invazních nepůvodních

druhů. Zejména v případě regulace značně rozšířených invazních nepůvodních druhů, kde Nařízení přímo ponechává bližší úpravu na členských státech, je nutné podrobněji určit jednotlivé kroky – v rámci přípravy novely ZOPK je tak zatím navrhováno vytvoření celostátních "zásad regulace" (které by byly dle požadavků Nařízení veřejně připomínkovány) a následná konkretizace postupu na místní, resp. regionální úrovni formou opatření obecné povahy (kde je v rámci procesu jejich projednání také zajištěna účast veřejnosti). Fakticky se bude přístup k regulaci lišit podle vlastností jednotlivých druhů, s nimi spojených rizik i možných opatření a to bude nutné pro každý druh nebo skupinu druhů v rámci zásad blíže specifikovat.

Zmocnění, které Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 dává k tvorbě národního seznamu je navrhováno zpracovat tak, aby tvořilo doplněk k unijní úpravě tam, kde to bude potřebné, ale přitom šlo o nástroj, který bude oproti Nařízení více flexibilní. Seznam by byl stanoven formou prováděcího předpisu (s ohledem na meziresortní přesahy zřejmě nařízením vlády), přičemž zákon stanoví pravidla jeho tvorby

- hlavním východiskem by mělo být také posouzení rizik invazního druhu a jeho negativního vlivu na životní prostředí. Na rozdíl od unijního seznamu by bylo vhodné druhy více diferencovat, tj. stanovit přísnější podmínky (odpovídající Nařízení) pro „prioritní“, nejproblematičtější druhy (např. norek americký) a u ostatních invazních nepůvodních druhů zvolit režim volnější s cílem především zamezit jejich dalšímu uvolňování do volné přírody (tj. neomezovat zcela jejich využití, chov apod.) a zajistit odpovídající managementová opatření k omezení jejich šíření. Účelné by rovněž bylo umožnit specifikaci části území (určitého regionu), v němž má druh nepříznivé dopady tak, aby nebyla omezení vztažena nadbytečně na zbývající území. Flexibilnější a širší bude také potřebné navrhnout rozsah důvodů pro povolení výjimek a podmínky pro využití invazního druhu – například zohlednění kulturně-historických aspektů využití některých dřevin v rámci zahradních výsadeb atp.

Všechny popsané legislativní změny jsou nyní stále v podobě pracovních návrhů, které budou dále upřesněny na základě probíhajících jednání s MZE i dalšími sub-

BOX 1: CO JSOU NEPŮVODNÍ A INVAZNÍ DRUHY?

Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 zahrnuje definici pojmů nepůvodní druh a invazní nepůvodní druh, které vycházejí z globálně používaných definic Světového svazu ochrany přírody (IUCN). Konkrétně se podle čl. 3 Nařízení rozumí:

1) „nepůvodními druhy“ *jakékoli živí jedinci druhu, poddruhu nebo nižšího taxonu živočichů, rostlin, hub nebo mikroorganismů zavlečených nebo vysazených mimo svůj přirozený areál; patří sem všechny části, gamety, semena, vejce nebo propagule těchto druhů, jakož i kříženci, odrůdy či plemena, které mohou přežít a následně se rozmnožovat;*

2) „invazním nepůvodním druhem“ *nepůvodní druh, u něž bylo zjištěno, že jeho zavlečení či vysazení nebo šíření ohrožuje biologickou rozmanitost a související ekosystémové služby nebo na ně má nepříznivý dopad;*

Zavedením těchto definic došlo ke sjednocení používaných pojmů v legislativní oblasti v rámci celé EU a bude nutné to reflektovat i v rámci národní legislativy a při přípravě jejích změn. Vzhledem k tomu, že jde o definice založené na popisu faktického stavu (druh byl přenesen mimo svou domovinu, případně má dopady na biodiverzitu) a základem jsou zmíněné celosvětově užívané pojmy, nemělo by jejich použití činit závažnější potíže ani z odborného, praktického hlediska. Zároveň to ale neznamená, že mimo legislativní oblast nebude možné se setkat s jiným, obecnějším použitím pojmu „invazní druh“ (např. v rámci výzkumu vlastností nepůvodních druhů se invazibilita vztahuje k vlastnímu šíření a není propojena s impakty, jako je tomu v definici IUCN, resp. Nařízení) nebo s odlišným použitím pojmu „invaze“ (který, je např. v ornitologii používán pro hromadné přesuny zimujících ptáků na naše území).

Mezi pojmy již ustálenými mezi odbornou veřejností, ale bez legislativního ukotvení (naopak) zřejmě zůstane pojem „**expanzivní druh**“ - tedy druh, který je v dané oblasti původní, ale dochází u něj k rozšiřování (často za přispění člověka, např. ve vazbě na eutrofizaci stanovišť) a zpravidla má i nepříznivé dopady na ostatní druhy či společenstva (konkurence, změna složení společenstev). Typickým zástupcem expanzivního druhu je například třtina křovištní nebo na některých stanovištích ostřice třeslicovitá či hasivka orličí. I tyto expanzivní druhy vyžadují v místech, kde ohrožují cenná stanoviště či druhy (anebo zhoršují možnost hospodářského využití) provádění opatření k jejich regulaci a zavedení vhodného managementu.

jekty a následně samozřejmě na základě meziresortního připomínkování. Předpokladem MŽP je předložení návrhu změn vlády a k dalšímu projednávání na konci roku 2017 (původní termín stanovený v rámci plánu legislativních prací vlády na konec 1. čtvrtletí tohoto roku bylo nutné posunout s ohledem na průběh dosavadních jednání a nereálnost včasného projednání před konáním voleb). Uvedení požadavků Nařízení EP a Rady č. 1143/2014 i postupu podle staršího Nařízení Rady (ES) č. 708/2007 a celé popsané právní úpravy do praxe však bude samozřejmě ještě během na dlouhou trať.

ZÁVĚR

Jak bylo výše uvedeno, invazní druhy představují reálný problém pro naši přírodu (případně i ekonomiku nebo zdraví) - nikdo asi nebude příliš polemizovat nad skutečností, že bolševník či křídlatky dokáží významně degradovat společenstva v okolí řek a na dalších místech, račí mor šířený americkými druhy raků je zásadním rizikem pro všechny naše původní raky nebo že ambrozie je nepříjemným zdrojem alergenního pylu. Důvody pro to, aby byla problémům s invazními nepůvodními druhy věnována pozornost a byly vytvořeny podmínky k omezení jejich dopadů a možnosti jejich regulace i v rámci legislativy, tedy existují. Nová evropská právní úprava si klade za cíl přispět k prevenci a omezení dopadů invazních druhů, ale samozřejmě nevyřeší vše a není ve všem ideální.

Z hlediska samotné podoby Nařízení č. 1143/2014 a jím stanovených podmínek je možné identifikovat několik oblastí, které vyvolávají otázky a mohou limitovat jeho efekt nebo akceptaci ze strany veřejnosti. Již v průběhu projednávání návrhu Nařízení se jako problematický jevil především paušální, celoevropský „záběr“ Nařízení, kdy stejný přístup platí pro všechny druhy na unijním seznamu ve všech členských státech bez ohledu na to, zda jde o jih, střed či sever Evropy (a naopak „vynechání“ invazních druhů, které jsou původem v některém z členských států). Samozřejmě, jedním z aspektů, který bylo potřebné řešit, je regulace obchodu s invazními nepůvodními druhy v rámci EU – zde zřejmě nebyla jiná cesta a forma nařízení s celounijním rozsahem je nejspíš jediným nástrojem (pokud by nedošlo na změnu podmínek základních Smluv EU), jak stanovit jednotné podmínky v rámci společného trhu. Nařízení však stejným způsobem reguluje veškeré další využívání invazních nepůvodních druhů a okruh výjimek je velice omezený. Možnost zohlednit místní podmínky (např. skutečnost, že konkrétní druh v našich podmínkách nemá takový dopad či potenciál šíření jako třeba v jižní Evropě) je tak až v oblasti praktického managementu. Zde, v rámci přístupu k faktické regulaci invazních nepůvodních druhů, tedy bude největší prostor pro nastavení vhodného postupu podle našich místních potřeb a priorit.

Určitým handicapem je nyní, na počátku uplatňování Nařízení EP a Rady

č. 1143/2014, také zvolený přístup k tvorbě unijního seznamu invazních nepůvodních druhů. Nařízení stanovuje kritéria pro tvorbu seznamu s tím, že základem je hodnocení rizik – při prvotním návrhu unijního seznamu však EK vycházela pouze z aktuálně dostupných podkladů (hodnocení rizik zpracovaných pro jednotlivé druhy v členských státech, případně ze strany EPPO) a souhrnné vyhodnocení širšího spektra druhů zpracováno nebylo. To, jak již bylo zmíněno, vedlo k tomu, že unijní seznam pokrývá pouze část druhů, které byly identifikovány jako nejvíce problematické např. v rámci projektu DAISIE a při nastaveném způsobu aktualizace seznamu (s primární úlohou členských států při návrhu na doplnění) bude cesta k větší systematičnosti seznamu obtížná.

Nakolik se podaří v rámci EU i v jednotlivých státech zlepšit faktický stav v oblasti invazních druhů, omezit riziko jejich dalšího šíření a snížit nepříznivé dopady na biodiverzitu bude samozřejmě záviset na schopnosti zajistit implementaci Nařízení EP a Rady č. 1143/2014, tedy zejména (nadále) realizovat praktické kroky k řešení problémů, které s invazními druhy souvisí. Podstatná je také informovanost veřejnosti a aktivní zapojení vlastníků pozemků a dalších významných „hráčů“ v krajině.